

Opgave 2 De strevende klasse

Volgens journalist Nina Polak hecht de hedendaagse mens meer aan 'ervaringen' dan aan spullen.

Een van die ervaringen is festivals bezoeken. De eerste festivals die in de jaren zestig door hippies werden georganiseerd, worden geïdentificeerd met zelfexpressie, seksuele vrijheid, verzet tegen autoriteit, rebelse songteksten en politieke betrokkenheid. Deze festivalwaarden waren uitdrukking van de bevrijding van het individu en van verzet tegen de morele dagelijkse orde.

Sinds de moderniteit zijn opvattingen over 'het autonome individu' op verschillende manieren gedefinieerd, onder andere door Søren Kierkegaard.

- 2p 9 Leg uit in welk opzicht Kierkegaards opvatting over het autonome individu
- **wel** aansluit bij de festivalcultuur uit de jaren zestig en
  - in welk opzicht **niet**.

Polak benadrukt dat op hedendaagse festivals het verlangen naar zelfexpressie en het verlangen naar saamhorigheid met elkaar botsen. Ze illustreert dit met een ontmoeting op een festival met een jongen die ze kent:

tekst 5

"Kijk hoe ze dansen," zei hij bezorgd. "Zo triest."

Ik keek. Ze dansten zoals je verwacht dat ze dansen: hun handen in de lucht, hun voeten stampend op de grond, de heupen van de een iets lossler dan de ander. "En hun ogen dicht!" voegde hij toe. "Iedereen danst alleen met zichzelf."

Ik dacht te begrijpen wat hij bedoelde. We komen naar festivals om ons samen te voelen, maar we kunnen ons alleen in isolatie uiten. Dat is het met festivals, bezoekers komen er om in gemeenschap iets positiefs te beleven. Daar kun je lege zelfzucht in herkennen, maar ook verlangen naar betekenis.

naar: De Correspondent, 2017

De jongen in tekst 5 lijkt te worstelen met de balans tussen individualiteit en gemeenschappelijkheid.

Georg Hegel verwoordt deze balans met zijn opvatting over 'Anerkennung'. Hij geeft daarmee kritiek op het atomaire vrijheidsbegrip.

- 2p 10 Geef met het begrip 'Anerkennung' Hegels kritiek op het atomaire vrijheidsbegrip weer.
- Beargumenteer vervolgens met tekst 5 of jij Hegels kritiek op het atomaire vrijheidsbegrip overtuigend vindt.

Een andere typisch hedendaagse ervaring is volgens Polak het beoefenen van mindfulness. Zelf is ze een trouwe beoefenaar van deze meditatievorm; ze gebruikt hiervoor de app 'Headspace', die ze beschrijft als haar 'digitale goeroe'.

tekst 6

Mindfulness, leert de app, is het vermogen om aanwezig te zijn, tot rust in het hier en nu, ten volste betrokken bij wat je op dit moment aan het doen bent. Tijdens het zitten en ademen dwalen mijn gedachten regelmatig af naar de paradoxale herkomst van mijn digitale goeroe. Silicon Valley is nu juist dé plek waar de giftige afleiding wordt gecreëerd die ons met z'n allen zo naarstig naar mindfulness doet grijpen. Dat mijn iPhone zowel het probleem als de oplossing biedt, maakt me onbehaaglijk.

naar: De Correspondent, 2018

Polaks onbehagen is te begrijpen vanuit Martin Heideggers analyse van de moderne technologische wereld. In die analyse verwoordt Heidegger de moderne verhouding tussen mens en wereld.

- 1p 11 Leg met het begrip 'gestel' uit wat volgens Heidegger de moderne verhouding tussen mens en wereld is.

Volgens Heidegger draagt het wezen van de moderne techniek het gevaar in zich dat andere vormen van 'ontbergen' verdrongen worden. Dit kan tot de opvatting leiden dat de Headspace-app andere vormen van 'ontbergen' verdringt.

- 2p 12 Geef met tekst 6:
- een argument **voor** deze opvatting en
  - een argument **tegen** deze opvatting.

Polaks onbehagen bij de mindfulness-app reikt nog verder. Steeds meer bedrijven bieden werknemers mindfulness-tijd aan op hun werkdag. De meditatievorm kan volgens verschillende onderzoeken helpen om depressiviteit te voorkomen en kan bovendien begrip en betrokkenheid tussen mensen bevorderen. Polak vermoedt echter dat bedrijven mindfulness vooral aanbieden om dure burn-outs te voorkomen en zo de personeelskosten laag te houden en de productiviteit te bevorderen. Dit vermoeden kan in verband gebracht worden met de kritiek van Jürgen Habermas op de instrumentele rationaliteit van de modernisering. Habermas introduceert het idee van een gekoloniseerde leefwereld.

- 2p 13 Leg Habermas' onderscheid tussen instrumentele rationaliteit en communicatieve rationaliteit uit.
- Beargumenteer vervolgens of het aanbieden van mindfulness tijdens het werk een voorbeeld is van Habermas' idee van de gekoloniseerde leefwereld.

Volgens Polak behoort de hedendaagse mens die naar betekenisvolle ervaringen zoekt tot de 'strevende klasse'. Deze klasse bestaat uit grootstedelijke, hoogopgeleide mensen met een redelijk inkomen. Zij wijzen opzichtig materialisme af, verkondigen geen luide, activistische boodschap, maar hebben als belangrijkste streven om 'bewust en onopvallend te consumeren':

tekst 7

De strevende klasse eet biologische kip (of helemaal geen kip), drinkt amandelmelk, kijkt naar kwaliteitsseries op Netflix, verrijkt zichzelf (en zijn bilpartij) met yoga, draagt sociaal bewust geproduceerde, ecologisch katoenen kleren en geeft veel geld uit aan unieke, authentieke reizen en onderwijs.

Wie tot deze nieuwe culturele en sociale groep behoort, streeft ernaar om een beter mens te zijn, in alle aspecten van zijn leven. Economische positie is daarbij van secundair belang.

naar: De Correspondent, 2017

Polak rekt zichzelf ook tot de strevende klasse en benadrukt met gevoel voor zelfspot dat deze klasse met haar onopvallende, bewuste keuzes voor het goede leven vooral de eigen, verheven sociale positie in stand houdt.

- 2p **14** Geef een argument **voor** en een argument **tegen** de opvatting dat de strevende klasse bijdraagt aan de verdikking van marktrelaties.
- 2p **15** Geef een argument **voor** en een argument **tegen** de opvatting dat de strevende klasse bijdraagt aan ecologische transitie.

Polak wijst vervolgens op een gevaar van de strevende klasse:

tekst 8

De leden van de strevende klasse zijn niet de boeven van Wall Street, niet de Russische oligarchen die Londen en Manhattan opkopen, ze zijn geen plutocraten in privéjets. Ze verdienen lang niet allemaal extreem veel geld. Maar juist hun positieve eigenschappen maken de strevende klasse misschien wel gevaarlijker dan de superrijken, die worden verguisd in de media. Er zijn maar weinig miljardairs, maar de strevende klasse is gigantisch en machtig. Boven alles versterken ze, met hun subtiele en onzichtbare keuzes, het socioculturele privilege van zichzelf én hun kinderen, terwijl ze anderen uitsluiten. De zelfvoldaanheid van die keuzes en het idee dat ze hun sociale positie zelf verdiend hebben, stelt de strevende klasse in staat om de groeiende ongelijkheid om zich heen te negeren.

naar: De Correspondent, 2017

Volgens Polak sluit de strevende klasse met haar ideeën anderen in de samenleving uit.

Dit mechanisme is te herkennen in de kritiek van Karl Marx op instituties.

1p **16** Leg met tekst 8 Marx' kritiek op instituties uit.

Instituties kunnen worden onderscheiden in zachte en harde instituties.

2p **17** Leg dit onderscheid uit met tekst 8.

Beargumenteer vervolgens met dit onderscheid of jij het eens bent met het genoemde gevaar in tekst 8.